

(42. 1.)

MEMORIE VAN ANTWOORD.

(Ingezonden bij brief van 27 September 1910.)

(De vroegere stukken zijn gedrukt onder n°. 284 der Zitting 1909—1910.)

Het Voorloopig Verslag geeft aanleiding tot het volgende antwoord:

Art. 56bis. § 1. Het was den ondergeteekende aangenaam te lezen, dat algemeen in beginsel werd toegejuicht, dat van Regeeringswege maatregelen worden genomen ten einde den aanleg van waterleidingen in plattelandsgemeenten te bevorderen. Te recht wordt in het Verslag gewezen op het groote belang van deze aangelegenheid. De ondergeteekende vleit zich met de gedachte, dat de voorgestelde steun ook in dit geval zal worden goedgekeurd, indien duidelijk zal zijn geworden, dat het eenige doel is, economisch gezonde en zelfstandige bedrijven in het leven te helpen roepen.

§ 2. De aanhef van deze paragraaf geeft aanleiding er, ter voorkoming van misverstand, met nadruk op te wijzen, dat de Regeering niet bedoelt en het aanhangige voorstel ook niet de strekking heeft, een waterleiding te subsidieeren. De ondergeteekende zal niet licht bereid worden bevonden aan de Staten-Generaal een voorstel tot subsidieering van een gemeentelijke waterleiding te doen, omdat hij overtuigd is, dat deugdelijk voorbereide en uitgevoerde plannen tot een zelfstandig bedrijf moeten en kunnen voeren. Thans en voor de toekomst wordt alleen bedoeld zoodanige steun, als er toe kan leiden, dat een zelfstandig bedrijf worde geschapen. De voor dit geval gekozen vorm van steun, die in de Memorie van Toelichting tot het voorstel uitvoerig is toegelicht, was de meest gewenschte voor deze groote onderneming, de eerste in Nederland, in verband met de omstandigheden. Geenszins ligt het in de bedoeling van de Regeering thans reeds dezen vorm van steun als type te beschouwen. Voor de voorwaarden, aan het verleenen van steun te verbinden, moge worden verwezen naar § 3 van deze Memorie.

Er bestaat geen nauw verband tusschen den voor de Zuid-Bevelandsche waterleiding gekozen vorm van organisatie en den voorgestelden vorm van mogelijken steun. Officieele sanctie zal dan ook niet — door aanneming van het voorstel — aan dien vorm van organisatie gegeven worden, dan voor zoover uit de toezegging, zoo noodig, van steun, zal blijken vertrouwen in de deugdelijkheid daarvan. Aangezien die deugdelijkheid niet in twijfel wordt getrokken, zal hiertegen wel geen bezwaar bestaan. Vertrouwen in den eenen vorm van organisatie beteekent evenwel nog niet wantrouwen in een anderen. De ondergeteekende verklaart dan ook gaarne, dat hij ieder verzoek om steun zonder vooringenomenheid op het stuk van den vorm van organisatie zal onderzoeken en beoordeelen.

Met betrekking tot de in het Verslag genoemde plannen zijn inlichtingen gevraagd aan Gedeputeerde Staten.

Voor de provincie Groningen blijkt van bepaalde plannen nog geen sprake te zijn. Er is een rapport van twee inspecteurs van het Staatstoezicht op de volksgezondheid.

Voor Beverwijk blijkt geen plan aanhangig te zijn. Die gemeente is sinds ongeveer 25 jaren aangesloten bij de Zaanlandsche waterleiding.

Ten aanzien van westelijk Noordbrabant verkeert men nog in het stadium van onderzoek. Vaste plannen zijn er nog niet. Aanvankelijk schijnt het de bedoeling plannen te maken op den grondslag van art. 121 van de Gemeentewet.

Voor Zuid-Limburg heeft men nog slechts eene zeer voorloopige bespreking gehouden.

Over het aanhangige voorstel is het advies van de Staatscommissie voor de drinkwatervoorziening gevraagd. Tegen het wetsontwerp bestaan bij de commissie geene bedenkingen.

De groote belangen van den landbouw, die bij de onttrekking van water aan den bodem gemoeid zijn, hebben der Regeering van den aanvang voor oogen gestaan. Op dit punt wordt hieronder nader teruggekomen.

Aan het comité voor het tot stand brengen van een drinkwaterleiding op Zuid-Beveland is gevraagd, of de belanghebbenden te Woensdrecht gehoord zijn over de plannen. Dat comité berichtte daarop, „dat door ons te Woensdrecht geen opzettelijk onderzoek bij belanghebbenden is ingesteld naar de schade, welke zij eventueel door de wijze van aanleg der Zuid-Bevelandsche waterleiding zouden kunnen ondervinden, aangezien ons geen autoriteit bekend is, tot wie de bedoelde vraag rehtens gericht had kunnen worden, en het ook reeds te voren onomstootelijk vaststond, dat daardoor geen schade kan toegebracht worden. Immers het benodigde water zal onttrokken worden aan een ondergrondschen stroom, welke door voor water ondoordringbare lagen van den bovengrond gescheiden is, zoodat nimmer enig grondwater aan den bovengrond ontnomen kan worden.

„Dat deze ondergrondsche stroom aanwezig was en geregeld water naar de Oosterschelde (waarschijnlijk ook naar de Westerschelde) afvoert, was o. a. bij de Zeeuwsche visschers reeds jaren bekend.

„Bovendien ligt de Pottenberg bij Ossendrecht, met betrekking tot de omliggende landen zoo hoog, dat, als hier water aan de bovenste grondlagen onttrokken werd (wat nimmer het geval kan en mag zijn), dit voor de omliggende gronden nog geen merkbare gevolgen zou hebben.

„Het is ons echter bekend, dat bij de gebruikers van de omliggende gronden aanvankelijk eenige vrees bestond, dat zij van de Zuid-Bevelandsche waterleiding schade zouden kunnen ondervinden. Toen zij evenwel zagen, dat men het water niet aan de bovenste grondlagen ontnemen wilde, en dat het proefpompen, waarbij onder groote belangstelling der bevolking van de geheele streek gedurende geruimen tijd zeer veel water opgepompt is, geen invloed op den waterstand van in den omtrek van den Pottenberg gelegen slooten en putten had, hebben zij gezien, dat hun vrees ongegrond was.

„Door besturen van gemeenten of waterschappen of door andere autoriteiten is bij ons nooit eenig bezwaar tegen het maken van den prise d'eau der waterleiding op den Pottenberg ingebracht.”

De ondergeteekende meende, dat tegen den gekozen vorm van het voorstel geen bezwaar zou behoeven te rijzen, omdat de voorgestelde memoriepost slechts één onderneming betreft, en de Kamer in dit geval ruimschoots gelegenheid voor gezette overweging had. Wordt evenwel voor de toekomst de voorkeur gegeven aan een wetsontwerp, waarbij het beginsel niet door een begrotingspost, maar door een voorschrift beslist wordt, dan zal de ondergeteekende daarmede gaarne rekening houden.

Met hetgeen op bladz. 2 van het Voorloopig Verslag tegen de hierboven besproken bedenkingen wordt aangevoerd, kan de ondergeteekende zich vereenigen.

In het bijzonder zou hij het ook betreuren, indien de uitvoering van dit groote plan, dat door deskundigen zoo rijpelijk en veelzijdig overwogen is, en waarvan — als voorbeeld — voor het geheele land een krachtige opwekking kan uitgaan, moest worden vertraagd of schipbreuk leiden door bedenkingen, die — het moge uit het reeds aangevoerde gebleken zijn — niet het wezen der zaak raken en voor weerlegging vatbaar zijn.

Herhaald zij te allen overvloede, dat het slagen van het plan afhankelijk is van de aanneming van het voorstel der Regeering.

De redenen, die tot het instellen der Staatscommissie hebben geleid, zijn door den ondergeteekende uiteengezet in de rede, waarmede hij die commissie heeft geïnstalleerd. Die rede is opgenomen in de *Nederlandsche Staatscourant* van 28 April j.l. n°. 98.

Ter vermindering van een uitvoerige herhaling van het daar gezegde moge hier worden volstaan met een bekopte opsomming van de redenen, die tot de instelling der commissie geleid hebben. Aanleg van goede drinkwaterleidingen vereischt deugdelijke technische voorbereiding, mede in verband met de belangen van andere gemeenten en van den landbouw. Die voorbereiding gaat vaak boven de financiële krachten der gemeenten. De Regeering wil steun verleen, maar moet dan ook zorgen, dat zij zelve deugdelijk wordt voorgelicht en zoo veel mogelijk bevorderen, dat de gemeenten betrouwbare adviezen verkrijgen.

Het geven van dergelijke adviezen, die van speciaal technischen aard zijn, behoort niet tot de taak van den Centralen Gezondheidsraad, die daarvoor niet berekend is. De benoeming van den secretaris van den Centralen Raad tot secretaris der commissie bewijst alleen, dat de Regeering hem geschikt achtte om die functie te vervullen; een vingerwijzing in de richting van een speciaal dienstdienst kan daarin toch nooit worden gezien. Daartoe zou, naar de meening van den ondergeteekende, eerst behoeven te worden overgegaan, indien een enigszins langdurige evaring de ongenoegzaamheid van den thans getroffen maatregel onverhoopt in het licht mocht stellen. De klacht over de samenstelling der commissie schijnt niet billijk. De Regeering is immers, gelijk te recht wordt herinnerd, bedacht geweest op benoeming van een lid, dat op geologisch gebied (in verband met belangen van den landbouw) deskundige is. In het Verslag wordt er dan ook reeds op gewezen, dat in deze behoefte voorzien is. Behalve bij de samenstelling van de commissie is de ondergeteekende ook bij de bepaling van de taak der commissie bedacht geweest op de belangen van den landbouw.

Hij meent — tot staving hiervan — te mogen verwijzen naar zijn meer genoemde installatierede. Trouwens, de bemoeiing van de Regeering ten deze — aangevangen met het voorstellen van art. 56 van de begroting — had niet in de laatste plaats ten doel bescherming van landbouwbelangen. Ten bewijze hiervan moge worden verwezen naar het laatste deel van de Memorie van Antwoord betreffende art. 56 van hoofdstuk V van de begroting voor 1910. Ten slotte moet de klacht ook daarom onbillijk worden geacht, omdat bij de beraadslagingen van de Staatscommissie en in haar adviezen steeds aan de belangen van den landbouw volle aandacht wordt geschonken. De ondergeteekende heeft tot hertoe dan ook geen aanleiding om aanvulling van de Staatscommissie voor te dragen.

De vraag of voor schade, door wateronttrekking aan den bodem veroorzaakt, vergoeding behoort te worden gegeven, kan thans nog niet worden beantwoord. Het doel van de Regeeringsbemoeiing in deze is schade te voorkomen. De evaring zal moeten leeren in hoever dat doel bereikt kan worden en wat, voor zoover dit niet mogelijk is, behoort te geschieden. De commissie zelve zal te zijner tijd op grond van haar evaring het beste van advies kunnen dienen.

§ 3. Voor zoover den ondergeteekende bekend is, heeft men voor de Zuid-Bevelandsche waterleiding een naamloze vennootschap opgericht, omdat men na rijp beraad en op grond van deskundige adviezen meende, dat deze vorm de voorkeur verdiende. Indien aan de Regeering steun wordt gevraagd voor een plan, gegrond op art. 121 van de Gemeentewet, zal de ondergeteekende in dien grondslag geen reden vinden om steun te weigeren, indien het plan deugdelijk is.

De ondergeteekende meende, dat de beide ter griffie nedergelegde stukken (rapport van de deskundigen en statuten van de

vennootschap) voldoende inlichtingen over den juridischen en financiële opzet der zaak gaven. Ter tegemoetkoming aan den in het Verslag geuit wensch wordt thans een exemplaar van het aan de vertegenwoordigers der Zuid-Bevelandsche gemeenten gericht rapport ter inzage voor de leden op de griffie gedeponceerd.

De Regeering grondt haar verwachting, dat de kans, dat de risico-garantie in effectieven steun zal moeten worden omgezet, gering is, op het bij de Memorie van Toelichting overgelegde rapport van de deskundigen. De houding der gemeentebesturen spruit trouwens niet voort uit gemis van vertrouwen in de door diezelfde deskundigen gemaakte berekeningen, maar uit een begrijpelijken schroom, ondanks het vertrouwen in de deskundigen, van de besturen van kleine, aan risico niet gewende gemeenten, om het risico op zich te nemen, verbonden aan een werk van zóo grooten omvang, het eerste van dien aard in Nederland.

Omtrent de voorwaarden, waarop de Regeering de risico-garantie zal verstrekken, is het advies der Staatscommissie ingewonnen. Het advies van die commissie wordt met de door haar ontworpen voorwaarden ter inzage van de leden ter griffie nedergelegd. De ondergeteekende meent, dat — behoudens wellicht op een enkel ondergeschikt punt — dit ontwerp zal kunnen worden overgenomen. In het advies en in de ontworpen voorwaarden wordt het antwoord gevonden op de in het Verslag op dit punt gestelde vragen.

Met betrekking tot den prijs van het water wordt er bovendien op gewezen, dat er onderscheidene gemeenten zijn, waar de grondslag der tarieven ook 30 cent per M³. is en waar de arbeiderswoningen ook voor matigen prijs zijn aangesloten. Het comité voor het tot stand brengen der waterleiding verwacht, dat voor Zuid-Beveland een prijsberekening, als in die gemeenten bestaande, zal tot stand komen. Het comité wijst er evenwel op, dat thans meerdere arbeidersgezinnen hun drinkwater moeten koopen voor 1 of 1½ cent per emmer van ± 10 liter, dus tegen f 1 of f 1,50 per M³., terwijl het dan dikwijls nog vrij ver gehaald moet worden. In tijden van watergebrek is de prijs belangrijk hooger. Volgens de door de Staatscommissie ontworpen voorwaarden ten slotte, zal de goedkeuring van de Regeering noodig zijn op de vaststelling van het tarief.

Bij gebreke van motieven, waarom de te verleen steun wel renteloos voorschot zou moeten worden genoemd, kan ten deze bezwaarlijk het tegendeel nader betoogd worden.

Aan de Gedeputeerde Staten der provinciën is gevraagd of in beginsel steun van de provincie mag worden verwacht. Met Gedeputeerde Staten van Zeeland is over deze aangelegenheid nog een briefwisseling gaande.

§ 4. Aan de firma FRANCKE is nog geen opdracht voor den aanleg der waterleiding gegeven. Die firma heeft op haar risico een plan gemaakt op voorwaarde, dat, wanneer het werk voor den door haar geraamden prijs wordt gegund, zij de opdracht tot uitvoering zal krijgen. Gaat het werk niet door, dan ontvangt de firma niets; wordt het werk aan een ander voor lagere prijs gegund, dan krijgt de firma haar kosten vergoed, volgens schatting door drie deskundigen, waarvan één te benoemen door de firma, één door een aangewezen deskundige, één door de arrondissements-rechtbank te Middelburg.

Van uitsluiting van Nederlandsche firma's of ingenieurs is geen sprake — blijkens het bovenstaande. De ondergeteekende betreurt het dat niet reeds veel eerder van Nederlandsche zijde de zaak is ter hand genomen, maar — nu dit initiatief blijkbaar ontbrak — acht hij het beter, dat er een waterleiding kome, desnoods geheel uitgevoerd door de Deutsche firma, dan dat zij er niet komt.

Voor prijsopdriving bestaat, blijkens het boven medegedeelde, geen gevaar. Wordt van Nederlandsche of andere zijde een goedkoopere aanbieding gedaan, dan kan daarvan gebruik worden gemaakt. Bovendien wordt er op gewezen, dat bij het

Wijziging en verhooging van hoofdstuk V der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1910.

ontwerpen der plannen door de deskundigen voortdurend scherp is toegezien.

Opdracht van de uitvoering van dit werk aan de firma FRANCKE acht de ondergeteekende geen precedent voor volgende werken. Tegen bevoordeeling van een buitenlandsche firma zal zoowel door den ondergeteekende als door de Staatscommissie worden gewaakt. Zal dit tot gunstig gevolg leiden, dan moet inderdaad van Nederlandsch initiatief blijken, opdat getoond worde, dat Nederlanders dergelijk werk althans even goed als een buitenlandsche firma kunnen uitvoeren.

Overigens sluit de ondergeteekende zich aan bij hetgeen in het Verslag tegen de op dit punt geopperde bedenkingen is aangevoerd.

Tijdens de samenstelling van deze Memorie werd de ondergeteekende er mede in kennis gesteld, dat Gedeputeerde Staten van Zeeland bezwaar hebben de leeningen der gemeenten met een duur van 80 jaar goed te keuren; genoemd college meent een duur van 60 jaar te moeten vorderen.

Dientengevolge zullen de artikelen 36 en 37 van de statuten der vennootschap in dien zin gewijzigd worden, dat daar in plaats van 4,385 gelezen wordt: 4,814.

Deze wijziging zal op den Rijkssteun slechts dezen invloed kunnen hebben, dat de kans, dat effectieve steun noodig wordt, eenigszins stijgt; maar de Staatscommissie veronderstelt, dat ook bij een duur van 60 jaar effectieve steun waarschijnlijk niet noodig zal zijn.

Artikel 72bis. Bij een eventueele algemeene herziening der wet van 27 April 1884 (*Staatsblad* n°. 96) zal ook de vraag, in welke opzichten de wettelijke regeling betreffende de krankzinnigengestichten en de wijze van opneming van patiënten in die gestichten herziening behoeft, kunnen worden beslist. Dat er voldoende reden zou bestaan het aanhangig onderzoek tot deze vraag uit te breiden, kan de ondergeteekende niet erkennen. Het zijn twee verschillende vraagstukken.

Dat reeds vroeger een onderzoek zou zijn ingesteld naar plaatsen, waar een verpleging als die te Gheel georganiseerd zoude kunnen worden, is den ondergeteekende niet bekend. Derhalve kunnen thans geen mededeelingen daaromtrent worden gedaan.

Artikel 100bis. Het is den ondergeteekende aangenaam te kunnen mededeelen, dat het onderzoek naar de vermoedelijke lasten van een pensionneering van gemeenteamttenaren en hunne weduwen en weezen afgeloopen is.

De uitslag van het onderzoek is vervaft in een rapport, hetwelk voor de drukpers wordt gereed gemaakt, en waarvan aan de Kamer, zoodra het in druk verschenen is, mededeeling zal gedaan worden.

Artikel 119ter. Ook ondergeteekende zou het zeer wenschelijk vinden, zoo te zijner tijd de vervaardiging van ontwerpen voor

de ramen van gebrand glas in het trappenhuis van het academiegebouw te Groningen aan een of meer Nederlandsche kunstenaars kon worden opgedragen. Hij heeft dan ook aanstonds de aandacht van het college van curatoren der Rijksuniversiteit aldaar op dit belang gevestigd.

Artikel 24. Met betrekking tot de van verschillende zijden gewenschte inlichtingen omtrent de kosten der voorgenomen verbouwing van de Gouvernementsgebouwen te Utrecht kan de ondergeteekende slechts mededeelen, dat het niet mogelijk is reeds nu hiervoor een betrouwbaar cijfer te noemen. Om een zoodanige begrooting op te maken, is het toch noodig, vooraf de plannen te ontwerpen, en daaromtrent zoo mogelijk overeenstemming te hebben met het betrokken college van Gedeputeerde Staten. Dit laatste is tot dusver niet bereikt.

Dat die kosten op dit oogenblik niet kunnen worden aangegeven, behoeft echter in geen deele bezwaar tegen aankoop van het perceel op te leveren; thans toch worden geen gelden voor een dergelijke verbouwing aangevraagd en de ondergeteekende evenals de Kamer verbindt zich thans tot niet meer dan tot aankoop van het perceel, dat, hoe later eventueele uitbreidingsvoorstellen mogen uitvallen, toch in elk geval noodig zal zijn, en waarvan het bezit reeds thans van groot nut is.

Ter verschaffing van door een der leden gewenschte inlichtingen met betrekking tot de soliditeit van het aangekochte huis zij medegedeeld, dat het geenszins in de bedoeling van den ondergeteekende ligt dit huis af te breken, maar integendeel het zooveel mogelijk te gebruiken voor bureau's en wellicht ook vergaderlokalen.

Wat aangaat de vraag, welke bestemming de Regeering wenscht te geven aan den tuin, behoorende tot de ambtswoning van den Commissaris der Koningin, zij geantwoord, dat deze ten deele te bebouwen zal zijn met de localiteiten, welke nader zullen blijken noodig te zijn, doch dat het in de bedoeling ligt, hem voor verreweg het grootste gedeelte als tuin in stand te houden.

In antwoord op de vraag, waarom niet de huizen aan de andere zijde van het Gouvernementsgebouw zijn aangekocht, zij gemeld, dat de gelegenheid daartoe niet bestaan heeft.

In verband met de hiervoor gedane mededeeling omtrent het overleg, dat over de verbouwingsplannen nog moet plaats hebben, kan de ondergeteekende vooralsnog geen mededeeling doen aangaande de plaats waarop de Regeering de zaal voor de vergaderingen der Provinciale Staten denkt te vestigen.

De situatietekeningen van het aangekochte perceel, van de perceelen der Gouvernementsgebouwen en van de woning van den Commissaris der Koningin, waarvan overlegging werd verzocht, worden ter griffie van de Kamer gedeponceerd.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

HEEMSKERK.

